

Speech burgemeester J.J.L.M. Janssen, Zeist, ter gelegenheid van het negentig jarig bestaan van de VNG-afdeling Utrecht, 5 november 2009, XX uur. LOCATIE

Beste collega's in het openbaar bestuur,

Onze *Vereniging Afdeling Utrecht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten* bestaat 90 jaar.

Wat een mondvul, die officiële naam!

Ik heb het voor het gemak liever over 'VNG-Utrecht' of 'onze vereniging'.

In de zomer van 1918 ontmoette een gezelschap van deftige heren elkaar.

Het waren bestuursleden van de *Utrechtsche Provinciale Vereeniging van Burgemeesters en Secretarissen* en het waren burgemeesters, wethouders en secretarissen van enkele Utrechtse gemeenten.

Ze spraken - nota bene in het *Haagsche Koffiehuys* in Utrecht - met elkaar over de oprichting van een afdeling Utrecht van de VNG.

Daar dachten ze niet lichtzinnig over.

Want pas een half jaar later was de oprichting van de afdeling Utrecht een feit: op 9 januari 1919.

Diezelfde afdeling, onze vereniging, bestaat nu dus 90 jaar.

Het is goed om te zien hoe springlevend deze 90-jarige is.

Dat is reden voor een feest!

Daar mogen we elkaar best mee feliciteren!

Dus voor u, alle aanwezigen, Raadsleden, wethouders, gemeentesecretarissen, griffiers, burgemeesters en medewerkers van onze vereniging: bij deze! Van Harte gefeliciteerd.

En bij een feest horen gasten.

Heel erg prettig dat jullie ons feest willen meemaken en kracht bijzetten: hoogleraar Herman Pleij, Marjan Haak-Griffioen, gedeputeerde van de provincie Utrecht, Ralph Pans, voorzitter van de VNG-directieraad en Roel Robbertsen, Commissaris van de Koningin in Utrecht.

Bij een feest hoort *ook* een feestelijk thema.

Verwacht van mij daarom geen intellectuele beschouwing over het dualisme, de onschendbaarheid van het bestuur of over de vraag of er nu wel of geen kloof is tussen bestuur en burger.

Nee – we gaan het hebben over bestuurskracht en bestuurskrachtonderzoek...

Herman Pleij gaat 'bestuurskracht' straks ongetwijfeld op zijn heel eigen manier voor ons in historisch perspectief zetten.

Ik ga hem het gras niet voor de voeten wegmaaien.

Ralph Pans en Marjan Haak-Griffioen gaan straks met ons de discussie aan over bestuurskrachtonderzoek.

Ook hen ga ik geen strobreed in de weg leggen.

Maar mag ik wel vast de knuppel een beetje in het hoenderhok gooien?

En zeggen dat ik praten over bestuurskracht en bestuurskrachtonderzoek bijna een vorm van zelfkastijding vind?

Ik kom daar straks op terug.

Stel dat de oprichters van onze vereniging vandaag even om een hoekje konden kijken.

Ik denk dat ze dan verrast zouden zijn, die deftige heren – want het waren uitsluitend heren.

Heel verrast.

Wat een verbreding heeft er de laatste decennia plaatsgevonden: hoewel vrouwen op veel plaatsen in onze samenleving nog altijd een glazen plafond ondervinden, zijn ze hier goed vertegenwoordigd.

Er is heel wat veranderd sinds jonkvrouwe De Beaufort in 1933 als eerste vrouw een afdelingsvergadering bijwoonde.

Wie onze bijeenkomsten bezoekt, ontmoet er bovendien niet langer alleen burgemeesters, wethouders en secretarissen, maar ook griffiers en raadsleden.

Iedere geleding van het lokaal bestuur heeft nu zijn plek in onze vereniging.

Dat vind ik wezenlijk: want iedere geleding heeft zijn eigen waardevolle functie in het lokaal bestuur.

En met de komst van Raadsleden is de band tussen vereniging en samenleving flink aangetrokken.

Onze vereniging heeft zich ontwikkeld tot een eigentijds orgaan!

Werken in het openbaar bestuur vereist vakmanschap.

Dat vakmanschap moeten wij onderhouden en steeds verder ontwikkelen.

VNG-Utrecht helpt ons daarbij.

We leren van elkaar en zoeken elkaar op, om samen meer te bereiken dan ieder voor zich.

Voor mij is onze vereniging dan ook een onuitputtelijke inspiratiebron.

Zoals ze dat al voor generaties bestuurders vóór ons is geweest.

Ik vraag me wel eens af: al die mannen en vrouwen die vóór ons in het openbaar bestuur werkten – en die Jacques Lemmink met zoveel oog voor detail in ons jubileumboek heeft beschreven – wat heeft hen gedreven?

Wat drijft *ons* om voor een loopbaan in het openbaar bestuur te kiezen?

Wat is toch de drijfveer achter al deze *bestuurskracht*?

Het kan bijna niet anders of dat moet een diep gevoelde behoefte zijn om iets voor een ander te willen doen...

Of klinkt dat te mooi?

Werden zij en worden wij evengoed gedreven door een behoefte aan macht?

Invloed?

Gezag?

We blijven immers mensen!

Stiekem denk ik wel eens: zou het vroeger niet veel gemakkelijker zijn geweest om bestuurder te zijn?

Die deftige heren van toen hadden van nature gezag.

Alleen al dankzij hun afkomst.

Want het waren niet alleen *heren*, het waren vaak *adellijke* heren.

Er was veel minder inspraak en tegenspraak.

Als burgemeester hoefde je niet op je strepen te gaan staan.

Je stond er permanent op!

Wat een gemak!

Ik herinner me dat ik ooit in een overleg zat waar oeverloos werd gediscussieerd over de begroting.

Herman van Zwieten, burgemeester van Woerden, waar ik wethouder was, zat naast me.

Op een bepaald moment draaide hij zich naar mij om en fluisterde:

“Koos, ik heb het nog meegemaakt dat de begroting werd vastgesteld door de burgemeester!”

Tja, dat waren nog eens tijden....

Of niet?

Eerlijk gezegd: nee.

Wat mij *juist* aanspreekt in bestuurder zijn in deze tijd, is het effect van de democratiseringsslag die overal in onze samenleving heeft plaatsgevonden.

Als gemeentelijk bestuurders staan we continu in de etalage.

Er zijn geen vanzelfsprekendheden meer.

Je hebt geen onzichtbaar scherm van status om je heen.

Je moet transparant zijn.

Je moet je verantwoorden.

Je moet bereikbaar zijn als mens.

Je hebt contact met iedereen: jong en oud, rijk en arm.

Wat een verschil met 90 jaar geleden!

Wat maakt dat ons werk ontzettend veel boeiender.

Lastiger misschien - maar zeker boeiender.

We zijn geen deftige heren op afstand meer.

We staan niet op een voetstuk.

We zijn mannen en vrouwen die zelf vormgeven aan ons werk op diverse plekken in het openbaar bestuur.

In volle zichtbaarheid en in nauw contact met de burger.

We worden gezien.

En niet alleen gezien.

Er wordt ook steeds meer van ons gevraagd.

Onze samenleving is gecompliceerd.

Burgers vragen om antwoorden en oplossingen voor hardnekkige vraagstukken, om daadkracht en optreden van ons.

De overheid is terug op het toneel, kun je zeggen.

Na jaren van loslaten komt nu het terugpakken.

Dat is wat mij betreft een thema voor onze vereniging.

Want de vragen die op ons afkomen, leiden ook weer tot nieuwe dilemma's.

Aan de ene kant wordt er ingrijpen van ons gevraagd, terwijl mondige burgers tegelijkertijd een grote mate van vrijheid en autonomie opeisen.

De rol van de overheid reduceren zij tot een dienstenloket en zij willen zoveel mogelijk zelf doen.

Terwijl de overheid zich afvraagt 'mogen wij er zelf ook nog iets van vinden?'

Wie van ons denkt niet af en toe: ga er maar aanstaan om het algemeen belang te dienen?

Toch is dat precies wat we doen en moeten doen.

Maar we realiseren ons heel goed dat we het in dit krachtenveld niet meer redden met de klassieke instrumenten van **wet** en **budget**.

We zoeken naar instrumenten om deze ontwikkeling het hoofd te kunnen bieden.

En ook daarin kan onze vereniging ons ondersteunen en inspireren.

In Zeist, bijvoorbeeld, hebben we gekozen voor het instrument van de interactieve planvorming.

In dialoog met de samenleving ontwikkelen we beleid en realiseren we plannen.

Zo willen we de kracht, creativiteit, kennis en ervaring uit de samenleving benutten, participatie vergroten en draagvlak verstevigen.

Met interactieve planvorming bieden we burgers de ruimte om hun inbreng te hebben en invloed te hebben op het eindresultaat.

Als ze het eens worden, ligt er een oplossing voor een vraagstuk.

Als er onenigheid is, is dat niet erg.

Daar zijn democratische processen voor.

Op die manier leidt interactieve planvorming altijd tot resultaat.

Wat zouden ze daar 90 jaar geleden van hebben gevonden?

Het is juist de gemeentelijke overheid die dit soort bestuurskracht kan genereren.

We staan immers het dichtst bij de mensen.

Soms zelfs heel dichtbij.

Zoals laatst, toen ik voor het eerst gebruik heb gemaakt van de nieuwe bevoegdheid die een burgemeester heeft om een dader van huiselijk geweld uit huis te plaatsen.

Een ingrijpend besluit: voor degenen die er direct bij betrokken zijn, maar evengoed voor mijzelf.

Want je weet op zo'n moment dat je beslissing een enorme impact heeft op het leven van anderen.

Maar het is ook een besluit waarmee je, als je het weloverwogen neemt en het daarna goed wordt opgevolgd, resultaat bereikt voor mensen.

En dat is toch wat wij verstaan onder bestuurskracht?!

Ik vind het daarom jammer dat bestuurskracht vaak in één adem wordt genoemd met de noodzaak tot schaalvergroting. Alsof bestuurskracht en schaal onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, zoals ook de Raad van State met verbazing concludeert in de Tweede periodieke beschouwingen over interbestuurlijke verhoudingen.

Tjeenk Willink schrijft in dit rapport: "Dat bestuurskracht en schaal in één adem worden genoemd, is naar het oordeel van

de Raad opmerkelijk, omdat de discussie over en de keuze voor decentralisatie hun beginpunt onder meer hadden in het bestuurlijke onvermogen en het ontbreken van bestuurskracht van de rijksoverheid.”

Ik kan mij wel vinden in die verbazing.

Daarom ervaar ik al te zeer meegaan in die bestuurskrachtdiscussie en in bestuurskrachtonderzoek als een vorm van zelfkastijding.

Als we niet oppassen, trekken we dat onvermogen van het Rijk zoals Tjeenk Willink het noemt, naar ons toe en staan wij in de paskamer!

In de etalage – ja.

We zijn zichtbaar en er wordt transparantie van ons gevraagd.

Dat vind ik meer een zegen dan een last.

Daar heb ik plezier in.

Daarin schuilt uiteindelijk onze kracht.

In de paskamer - nee.

Dat hoeft niet.

We hebben bestuurskracht.

Kijk eens naar deze vitale 90-jarige.

Als ik hier om mij heen kijk en ook als ik het jubileumboek over onze vereniging lees, dan zie ik een en al bestuurskracht.

On-metelijke bestuurskracht!

En ongelooflijk veel plezier in het openbaar betuur.

Daarom ben ik erg optimistisch over de toekomst van onze vereniging.

Uit het verleden kent men het heden, uit het heden kent men de toekomst, schreef de historicus Romein.

Dat is de kracht van dit jubileumboek, waarin Jacques Lemmink het verleden van de *Vereniging Afdeling Utrecht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten* prachtig voor ons heeft vastgelegd. En waarvan ik het allereerste exemplaar aan Roel Robbertsen mag aanbieden. Dat doe ik graag.

En u allen wens ik ontzettend veel plezier en onmetelijke bestuurskracht toe!

Dank u wel.